

Катерина ІВАНОВА,

*вихователь спеціальної групи ЗНМ КЗ ЗДО №3
«Дитяча Академія» ЧМР*

СЕНСОРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ОСНОВА ЦІЛІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність теми. Кожна здорова дитина у віці до 7 років сприймає навколишній світ саме через сенсорні сигнали, навчаючись надавати сенсу тому, що вона чує, бачить, відчуває. Її мозок використовує сенсорну інформацію, щоб задавати певну поведінку та рух дитині. Цей процес має назву нейросенсорна інтеграція і в нормі він підтримується нервовою системою самостійно. Таким чином, дитина формує навичку сприймати і робити висновки про оточуюче середовище і його складові на основі своїх відчуттів.

Проте бувають ситуації, коли в сенсомоторному розвитку відбуваються порушення і дитині потрібна професійна допомога в освоєнні цієї базової навички, особливо це стосується дітей з особливими освітніми потребами. У 1950-х роках було розроблено сенсорну інтеграцію як терапевтичну програму для нормалізації сенсомоторного розвитку дитини. Ця методика пройшла багато перевірок та удосконалень і сьогодні активно застосовується для адаптації дітей із порушеннями сенсорного сприймання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сенсорна інтеграція є предметом вивчення багатьох галузей науки, зокрема: психології, неврології, педагогіки тощо. Питанням сенсорної інтеграції займалися чимало науковців, зокрема Д. Хьюбел, Т. Візел. Уперше теорію сенсорної інтеграції запропонувала Джин Айрес. Результатом її досліджень стало створення теорії сенсорної інтеграції, яка базується на наукових ідеях та відкриттях сучасних нейронаук. Роль сенсорного розвитку дітей з особливими освітніми потребами досліджували Н. Мінаєва та Т. Обухова.

Мета статті. Проаналізувати важливість застосування сенсорної інтеграції для дітей з особливими освітніми потребами з метою своєчасного надання їм педагогічної допомоги для забезпечення повноцінного розвитку та інтеграції в суспільство.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підґрунтям загального розумового розвитку дитини є сенсорний розвиток. Адже пізнання починається саме із сприймання предметів і явищ, а далі формуються образи сприймання, які є результатом перетворення сенсорних сигналів. За словами А.В. Запорожця, певні системи, тобто закономірно побудовані ряди форм, кольорів, величин та інших якостей речей, отримують певне мовне позначення [5]. Оволодіваючи цими системами, дитина отримує своєрідний набір еталонів, з якими вона може зіставити будь-яку сприйняту річ, охарактеризувати її, знайти їй місце серед інших. У дітей з особливими освітніми потребами сенсорний розвиток має ряд специфічних особливостей.

На ранніх етапах розвитку дитини можуть виникати певні порушення нервової системи, а саме: гіпер- або гіпочутливість, проблеми, пов'язані з координацією рухів та дисбалансом у відчутті частин власного тіла тощо. Ці порушення стають причиною

викривлення інформації, що надходить ззовні через органи чуття. Якщо в дитини наявний дисбаланс або порушена чутливість до певних сенсорних стимулів, це буде заважати її розвитку та спричиняти постійний стрес і тривожність [4].

Саме тому необхідно збалансовувати сенсорні сигнали дитини та відчуття власного тіла, щоб вона мала змогу успішно навчатися і розвиватися без негативних і болісних відчуттів. Відомо, що розвиток сенсорної інтеграції починається ще під час внутрішньоутробного розвитку, коли плід відчуває рухи материнського тіла. У період новонародженості дитина засвоює активні адаптивні рухи, які стають джерелом нових, різноманітних тілесних відчуттів.

Сенсорна інтеграція – це багатогранний процес, результатом якого є отримання нервовою системою різного роду інформації від рецепторів органів чуття: зору, слуху, нюху, смаку і таких систем, як пропріоцептивна, вестибулярна тощо.

Порушення сенсорних систем може стосуватися реакцій, які пов'язані з підтриманням положення тіла в просторі, тобто відповідної пози (постуральні), планування руху, м'язового тону, емоційно-вольової поведінки та розвитку когнітивних функцій і розвитку мови. Зазначені дисфункції є наслідком порушення реєстрації чуттєвої інформації, організації та передачі стимулу до реакції і поведінки як адаптації до зовнішніх умов.

Метод сенсорної інтеграції є одним з новітніх комплексних терапевтичних методів, який застосовується для дітей з особливими освітніми потребами. Сенсорна інтеграція – це організація вхідних даних почуттів, здійснювана через мозок з метою «виробництва» відповіді [7].

Сенсорна інтеграція вважається одним з новітніх та комплексних методів терапії, який застосовується в роботі з дітьми, що мають психомоторну затримку, розлади мовлення та труднощі у навчально-виховному процесі.

Науковці вбачають сенсорну інтеграцію в організації введення сенсорних даних, яка здійснюється через мозок з метою «виробництва» відповіді, адаптованої до вимог навколишнього середовища. З'ясувалося, що мозок розпізнає, зберігає, інтерпретує та об'єднує інформацію, яка надходить йому від всіх органів чуттів та минулий досвід, у відповідь на вимоги навколишнього середовища. Ця інтерпретація проблеми сенсорної інтеграції засвідчує, що її розлади можуть спричинити у дитини багато проблем, пов'язаних із спілкуванням, соціальною взаємодією чи виникненням різноманітних видів патологічної поведінки [9].

Порушення сенсорної інтеграції полягають у перешкодах в реєстрації, обробці, інтеграції та модуляції стимулів в різних сенсорних системах, а також у з'єднанні інформації з іншими системами. Зокрема, ці дисфункції здебільшого проявляються у вигляді гіперчутливості й гіпочутливості. Підвищена чутливість з'являється під час зниження порогу збудження до доволі невеликої кількості стимулів з метою перестимулювати цю систему. Знижена чутливість виникає тоді, коли підвищений поріг збудливості. Це веде до того, що дитині необхідно докласти зусилля, аби викликати стимулювання [10].

За словами Е. Дж. Айрес, ідеальної інтеграції або повної її відсутності не існує ні в кого, проте її виражені порушення мають бути відстежені та виправлені тому, що вони можуть стати перешкодою у розвитку складнішої інтеграції, яка необхідна у розвитку комунікації і навчання дітей [1].

Необхідно розуміти життєву ситуацію, у якій опинилася дитина з особливими освітніми потребами. Маючи таку інформацію, необхідно знайти шляхи до подолання певних труднощів у навчально-виховному процесі. Важливо максимально спиратися на збережені системи сенсорного сприймання дитини.

Сенсорна інтеграція виступає ефективним корекційним інструментарієм для подолання порушень розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Завдання фахівців, зокрема педагогів, полягає в інтеграції сенсорної системи, а саме в зібранні або організації

різних частин в єдине ціле, створенні для дитини з особливими освітніми потребами атмосфери довіри і впевненості у власних силах. В іншому разі дитина буде не здатна сприймати будь-яку інформацію. Кожна дитина повинна почуватися успішною й саме сенсорна інтеграція – це шлях до розуміння дитини! Педагог має створити всі необхідні умови для того, щоб дитина змогла застосовувати отриманні знання й уміння для аналізу оточуючого середовища [8].

У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами необхідно спиратися на принцип корекційної спрямованості в сенсорному вихованні. Цей принцип є одним з основних в системі корекційної роботи. Його реалізація полягає в тому, щоб :

- створити умови для накопичення чуттєвого досвіду;
- вербалізувати отриману інформації про предмет чи явище;
- використати системи сенсорних еталонів, як основи для аналізуючого сприймання.

Навчання сенсорної інтеграції дасть змогу дитині з особливими освітніми потребами розвивати власні сенсорні здібності та досягнути кращих результатів у сфері психомоторики. Це допоможе дитині краще взаємодіяти з навколишнім світом і повноцінно брати участь в активностях і завданнях, які раніше могли бути для неї складними або викликали певні труднощі [10].

Висновки. Значущість сенсорної інтеграції для розвитку дитини з особливими освітніми потребами має величезне значення. Вищезазначена методика надає нові можливості для розвитку психомоторних та сенсорних процесів, що без сумніву принесе користь для дітей.

Сенсорна інтеграційна терапія – це клінічно обґрунтований підхід, який використовує сенсорну та моторну діяльність на основі гри для заохочення аналізу та інтеграції. Сенсорна інтеграційна терапія пропонує багато терапевтичних перспектив, де використовуються різного роду втручання. При такій терапії покращується здатність реалізуватися, соціалізуватися та концентруватися під час різних викликів сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айрес Е. Д., Роббінс Д. Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків і спеціалістів. 3-тє видання. Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 2022. 327 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М. Богуш; авт. кол-в: Богуш А.М. та інші. Київ, 2012. 26 с.
3. Бельська Е. В., Богиніч О. Л. та ін. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. 3-є вид., доопрац. та доповн. Київ: Київський університет ім. Бориса Грінченка, 2012. 492с.
4. Венгер Л. А. Виховання сенсорної культури дитини від народження до 6 років: кн. для вихователя дит. садка. Херсон:, 2005. 144 с.
5. Запорожець А. В. Сенсорне виховання дошкільнят. Харків: Просвітництво, 2003. 365 с.
6. Іванова І. Діти з особливими потребами: проблема термінологічного визначення. Дефектологія. 1999. №1. С. 2-7.
7. Камінська О., Закревська А. Сенсорна інтеграція, або як допомогти кожній дитині. Дошкільне виховання: наук.-метод. журнал для педагогів і батьків. 2017. № 11. С. 24–29.
8. Литвин Н. І., Борецька О. В., Сойко О. В. Комплексна психолого-педагогічна реабілітація дітей з особливими потребами засобами сенсорної інтеграції. Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць РДГУ. 2018. Вип. 10. С. 94–100.
9. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом. Особлива дитина: навчання і виховання. 2016. Вип. 4 (80). С. 24-31.
10. Фаласеніді Т. М., Козак М. Я. Порушення сенсорної інтеграції у дітей з особливими потребами. Молодий вчений. 2017. № 9 (49). С. 102–105.